

Zpráva o vnitřním hodnocení Akreditační komise 2011/2012

červen 2012

VÝCHODISKA HODNOCENÍ

Akreditační komise (dále jen „AK“) realizuje v souladu se *Standardy a směrnici pro zajišťování kvality v Evropském prostoru vysokého školství* (dále jen ESG) vnitřní a vnější periodické hodnocení (tzv. hodnocení hodnotitelů). Jeho význam spočívá ve skutečnosti, že akreditační agentura si sama vytváří interní mechanismy, jejichž prostřednictvím sleduje a posuzuje kvalitu vlastní činnosti. Vnitřní hodnocení zároveň slouží jako základ vnějšího hodnocení, což znamená, že se stává východiskem pro komplexní sebehodnotící zprávu (self-evaluation report), jejíž údaje posoudí nezávislé grémium ustavené pro vnější hodnocení. Vnitřní hodnocení probíhá přibližně každý rok a jako takové se stává pravidelnou analýzou aktuálních problémů či nedostatků a reflexí, jak se v systému vnějšího zabezpečování kvality podařilo zohlednit doporučení vyplývající z předchozí zprávy o vnitřním hodnocení.

Poprvé bylo vnitřního hodnocení AK realizováno v roce 2007 pod vedením tehdejšího místopředsedy prof. Milana Sojky. Součástí bylo dotazníkové šetření, které mělo vystihnout nejdůležitější aspekty fungování AK. Dotazník, který byl připraven ve spolupráci s Akreditační komisí, poradního orgánu vlády Slovenské republiky, byl koncipován tak, aby poskytl hodnotícímu grémiu pohled nejen na činnost AK, ale i jejích stálých a účelových pracovních skupin a administrativního aparátu. Na odstraňování zjištěných nedostatků, které zpráva konstatovala, se v následujících dvou letech zaměřila pozornost AK. Zprávy o vnitřním hodnocení z let 2008 a 2009 se tak staly především analýzami zjištěných problémů a vyhodnocováním úspěšnosti jejich odstraňování (tzv. follow-up report).

V roce 2010 provedla AK v rámci vnitřního hodnocení podrobnou analýzu zprávy o vnějším hodnocení Akreditační komise uskutečněného v souladu s ESG, na jejímž základě potvrdila ENQA statut plného členství AK na další pětileté období. Výstupem analýzy byl mimo jiné přehled hlavních doporučení ke zkvalitňování systému zabezpečování kvality a sladování se standardy ESG. Zpráva o vnitřním hodnocení definovala 16 hlavních doporučení. 10 z těchto doporučení se vztahuje k naplňování části 2 standardů ESG (označeny písmenem A), 6 se vztahuje k naplňování části 3 standardů ESG (označeny písmenem B):

A) při naplňování standardů ESG (č. 2.1. – 2.8.)

1. Posílit sledování rozvinutosti systému vnitřního hodnocení vysokých škol. Přispět k rozvoji těchto systémů a jejich vzájemné harmonizaci.

2. Rozšířit spolupráci se studenty a odborníky z praxe při vnějším zabezpečování kvality.
3. Zmodernizovat způsob předkládání žádostí o akreditaci. Dokončit nové webové stránky Akreditační komise. Zajistit vytvoření takové webové aplikace, která by umožnila modernizaci vedení administrativy Akreditační komise, včetně archivace veškerých materiálů a písemných podkladů.
4. Posilovat obecné požadavky a kritéria Akreditační komise na úkor specifických požadavků pracovních skupin. Specifické požadavky pracovních skupin pro jednotlivé obory akceptovat pouze tehdy, pokud je schválí Akreditační komise. Do navrhování kritérií a diskusi o standardech zapojit odbornou veřejnost.
5. Zkrátit délku akreditačního procesu a učinit jej flexibilnějším.
6. Omezit opakované podávání žádostí o akreditaci, které byly v řízení neúspěšné.
7. Systematicky školit členy Akreditační komise a členy pracovních skupin.
8. Otevřít postup, jehož prostřednictvím jsou navrhováni členové pracovních skupin, připomínkám zástupců vysokých škol a zavést pravidelnou obnovu složení pracovních skupin.
9. Usilovat o zavedení jednotného jednacího řádu pro všechny pracovní skupiny a odměňování členů pracovních skupin a posuzovatelů.
10. Prohloubit spolupráci se zástupci zaměstnavatelů. Spolupracovat s nimi i na odborných analýzách. Sumární analýzu kvality vysokoškolského vzdělávání (která je součástí výroční zprávy) doplnit o výzkumnou část.

B) při naplňování standardů ESG (č. 3.1. – 3.8.)

1. Zajistit, že Akreditační komise bude mít každoročně stabilní rozpočet. To znamená, že Akreditační komise bude mít ročně ze státního rozpočtu přiděleny finanční prostředky v určité minimální výši. Rozšířit formy financování, aby Akreditační komise mohla vyvíjet svou činnost jako agentura pro zajišťování kvality. Nalézt alternativní možnosti financování a prosadit je do národní legislativy.
2. Formulovat programové prohlášení Akreditační komise, jež bude vyjadřovat její koncepci a celkovou strategii.
3. Změnit způsob nominace členů Akreditační komise tak, aby složení Akreditační komise bylo výsledkem konsenzu mezi vládou, reprezentacemi vysokých škol a

dalších klíčových institucí. Za členy Akreditační komise přijmout i zástupce studentů.

4. Více formalizovat fungování pracovních skupin. Stanovit pravidla výběru členů pracovních skupin tak, aby se k návrhům na členství mohly vyjádřit reprezentace vysokých škol a další klíčové instituce. Zavést povinnost existence pracovních skupin, aby žádný člen Akreditační komise nemohl oblast své působnosti obstarávat sám.
5. Vyjmout sekretariát Akreditační komise z organizační struktury Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Posílit jeho autonomii a nezávislost na činnostech ministerstva (včetně vnitřních předpisů, finančního plánování nebo personálního zabezpečení).
6. Formulovat metodiku vnitřního a vnějšího hodnocení Akreditační komise, definovat formální požadavky na podobu zpráv (včetně následných kroků a akčního plánu), určit nástroje, které budou použity při získávání zpětné vazby a vyjasnit vztah mezi každoročně zveřejňovanou zprávou o vnitřním hodnocení a sebehodnotící zprávou (vypracovanou pravidelně jednou za pět let jako základ pro vnější hodnocení). Systém vnitřního a vnějšího hodnocení kodifikovat v oficiálních dokumentech Akreditační komise.

Většina z doporučení týkající se činnosti Akreditační komise byla reflektována již v předchozích letech v rámci vnitřního hodnocení. V této souvislosti je však třeba poznamenat, že ne všechna uvedená doporučení jsou v podmínkách zabezpečování kvality vysokoškolského vzdělávání v České republice realizovatelná a ne se všemi doporučeními se Akreditační komise bez výhrady ztotožnila (jedná se například o rozdílné vnímání postavení pracovních skupin v systému činnosti Akreditační komise). Většinu z 16 uvedených doporučení je možné řešit v rámci činnosti Akreditační komise za stávajících legislativních podmínek. Hodnotící panel formuloval i taková doporučení, která svou povahou jsou více než Akreditační komisi určena institucím, které vytvářejí vysokoškolskou vzdělávací politiku ČR (například doporučení A3, A6, B1, B3, B5). Naplňování těchto doporučení je závislé na činnosti Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a dalších institucí, které se podílejí na tvorbě národní politiky a legislativním procesu.

Uvedená analýza z roku 2010 se stává mimo jiné základním východiskem pro přípravu kontrolní zprávy o naplňování doporučení, kterou AK má předložit ENQA v červnu 2012.

Vnitřní hodnocení, jehož realizace byla zahájena v roce 2011 a dokončena v roce 2012, je založeno nikoli už jen na analýze plnění úkolů vytýčených v předchozích zprávách a odstraňování konstatovaných nedostatků, ale na novém samostatném šetření, jehož výstupem je aktuální pohled osob zapojených do činnosti AK (členů AK, členů pracovních skupin a pracovníků sekretariátu) na práci AK, shodu se standardy ESG a souhrn současných problémů, výzev a rizik.

DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Dotazníkové šetření vyšlo z metodiky společného projektu AK a Akreditační komise, poradního orgánu vlády Slovenské republiky, pro budování systému vnitřního hodnocení i přípravu pro vnější hodnocení (připraveného v letech 2006 a 2007). Původní metodika (včetně dotazníků) byla inovována na základě současného vývoje a aktuálních potřeb.

Okruhy otázek se zaměřily na tato kritéria: Hodnocení struktury AK, Hodnocení kvality procesů a Hodnocení výsledků akreditačních výstupů. Jednotlivá kritéria byla dále rozdělena na subkritéria a ty na jednotlivé otázky. Každá otázka umožňovala dvojí typ odpovědi – hodnocení prostřednictvím číslice (kvantitativní) a hodnocení slovní (kvalitativní). Slovní hodnocení bylo nepovinné, mělo však být vyplněno tam, kde respondent shledal určité problémy či nedostatky. Odlišný typ dotazníku byl určen členům AK, členům pracovních skupin a pracovníkům sekretariátu.

EXISTUJÍCÍ PROBLÉMY A JAK JE ŘEŠIT

Vyhodnocení uskutečněného šetření ukázalo na podobné okruhy problémů a rizik, jaké již byly pojmenovány v předešlých zprávách o vnitřním hodnocení AK. Příčiny, proč tomu tak je, lze spatřovat ve skutečnosti, 1) že podmínky, za kterých AK pracuje (včetně legislativních), se za posledních pět let prakticky nezměnily, 2) zvyšování kvality a postupné odstraňování problémů je kontinuální proces a některé jevy je možné měnit pouze v dlouhodobém horizontu.

Nastartování vnitřního hodnocení kvality (s následnou zpětnou vazbou) v roce 2007 se pozitivně odrazilo i ve výsledcích současného šetření. Žádný z respondentů nespatřuje ve struktuře nebo činnosti AK zásadní nedostatek, který by ohrožoval kvalitu práce a výstupů nebo představoval výrazné riziko do budoucna. Pojmenované problémy jsou spíše dílčího rázu. AK by se měla dále zabývat jejich analýzou a dbát na postupné naplňování kroků k jejich nápravě.

V souhrnu se jedná o tyto okruhy:

1. Struktura AK a pracovních skupin

Mezi členy AK, stejně tak mezi stálými pracovními skupinami, existuje výrazná nerovnoměrnost z hlediska pracovního vytížení.

Způsob řešení:

- a) na úrovni AK dbát o větší míru zapojování všech členů do činností AK,
- b) na úrovni pracovních skupin zvážit reorganizaci některých pracovních skupin, aby nedocházelo k jejich nadměrnému zahlcování; reorganizace by měla být provedena v souvislosti s novým složením AK od září 2012 a s ohledem na možnosti účelně rozdělovat či spojovat jednotlivé odbornosti.

2. Členství v pracovních skupinách

Odborníci z praxe jsou zastoupeni pouze v některých pracovních skupinách, ve velmi malé míře jsou v pracovních skupinách zastoupeni odborníci z neuniverzitních vysokých škol. Zahraniční odborníci jsou zastoupeni pouze ve dvou pracovních skupinách. Pokud jde o pravidla členství v pracovních skupinách, objevuje se názor (shodný s názorem panelu pro vnější hodnocení AK), že by mělo být více formalizováno.

Způsob řešení:

- a) provést analýzu vhodnosti (účelnosti) zapojení odborníků z praxe do jednotlivých pracovních skupin a případné vytipování vhodných osobností,
- b) posílit zastoupení zahraničních odborníků v pracovních skupinách (i účelových) a zvážit možnost využívat je i jako experty pro posuzování žádostí,
- c) otevřít diskusi o způsobu větší formalizace (včetně způsobu nominace kandidátů) členství v pracovních skupinách.

3. Předkládání akreditačních materiálů, jejich distribuce a proces posuzování

Hodnocení žádostí o akreditaci je ztěžováno jejich formální rozdílností a mnohdy nízkou kvalitou. Elektronická podoba žádosti nemá jednoznačnou strukturu, což výrazně znesnadňuje její distribuci a možnosti posouzení.

Posuzování jednotlivých dílčích akreditovaných činností odděleně je méně efektivní. Vhodnější je vždy posuzovat více činností zároveň. Při posuzování je třeba zároveň dbát na kontinuitu předchozích zjištění (porovnání se stavem při předchozím hodnocení nebo akreditaci).

V rámci procesu posuzování žádosti o akreditaci (nejen při hodnocení vysoké školy) by bylo vhodné více osobně komunikovat se žadatelem.

Způsob řešení:

- a) zvýšit důraz na předkládání žádostí v jednoznačné, závazně stanovené podobě, tomu by měla napomoci nově vytvořená aplikace pro administrativu AK,
- b) platnost akreditace obdobných studijních oborů (programů) na jedné vysoké škole (fakultě) stanovovat stejně, tak, aby žádosti byly předkládány a posuzovány zároveň; hodnocení akreditovaných činností dále netříštit,
- c) umožňovat posuzovatelům přístup k předchozím žádostem o akreditaci nebo hodnotícím zprávám; při posuzování žádosti o prodloužení akreditace více hodnotit z hlediska dynamiky, tomu by měla napomoci nově vytvořená aplikace pro administrativu AK,
- d) otevřít diskusi o možnostech větší komunikace se zástupci vysoké školy, která žádá o akreditaci.

4. Standardy a kritéria pro posuzování žádostí a odůvodňování stanovisek

Přestože standardy a kritéria AK jsou vnímána jako správná a odpovídající, měla by být o jejich aplikaci na konkrétní případy a jejich dalších inovacích vedena hlubší diskuse a mělo by se věnovat více pozornosti jejich vysvětlování veřejnosti. Posuzování žádostí je v některých případech vázáno na standardy a kritéria volněji. V této souvislosti by se měl klást důraz na to, že proces posuzování je především aplikací standardů a kritérií AK. Odůvodnění nesouhlasných stanovisek by měla mít přímou vazbu na nesplnění konkrétních standardů AK. V některých případech jsou

odůvodnění pocitována stále jako příliš obecná; stejně tak neurčité se zdají být i požadavky na doplnění některých žádostí o akreditaci.

Způsob řešení:

- a) standardům věnovat pravidelné diskuse nejen v rámci AK, ale především při jednání pracovních skupin – důležitá je v tomto směru úloha předsedů pracovních skupin, kteří jsou prostředníky mezi AK a odborníky v pracovních skupinách,
- b) o úpravách standardů a kritérií informovat členy pracovních skupin rovněž např. elektronickou formou, pořádat odborné semináře s případovými studii apod.,
- c) věnovat vysokou pozornost odůvodnění stanovisek AK, dbát o jednoznačnost a o co nejvyšší přípustnou konkrétnost (totéž platí i u přerušení projednávání a požadavků na doplnění žádosti); pokud není možné takové odůvodnění uvést v zápise, stanovit jednoznačný mechanismus jeho předání ministerstvu a vysoké škole.

5. Nezávislost

Ošetření nezávislosti jednotlivých osobností zapojených do činnosti AK je vnímáno jako dostatečné. Přesto by AK mohla uvažovat o zavedení jednotných pravidel pro posuzování žádostí ve vztahu k možnému střetu zájmů.

Pro udržení samotné nezávislosti je však větším rizikem jednání Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. To v žádném případě nesmí ovlivňovat AK prostřednictvím financování, sekretariátu AK nebo přímým zasahováním do rozhodovacího a nominačního procesu.

Způsob řešení:

- a) zvážit iniciování změn ve statutu AK, případně vytvoření interního kodexu AK, kde by bylo jednoznačně uvedeno, jak postupovat v případě možného střetu zájmů,
- b) pečlivě sledovat a vyhodnocovat, zda nedochází k (pokusům o) narušování nezávislosti ze strany ministerstva, případně dalších institucí, a včasným způsobem reagovat.

6. Finanční a materiální zabezpečení

Činnost AK je stále založena na bázi dobrovolnictví (práce ve veřejném zájmu pro rozvoj vysokého školství či vlastního oboru). Současná výše ročního rozpočtu AK neumožňuje odměňovat posuzovatele, členy AK (nebo členy pracovních skupin) adekvátním způsobem. Osobnosti zapojené do úkolů AK jsou odměňováni pouze symbolicky. Jejich činnost není navíc dostatečně zabezpečena ani materiálně (výdaje spojené s administrativou, telefonními hovory apod.), a tak pro AK pracují na náklady svého zaměstnavatele nebo na své vlastní. Za vhodné nelze považovat ani financování sekretariátu AK přímo z rozpočtu ministerstva (tedy například skutečnost, že představitelé ministerstva určují plat a výši odměn pracovníkům sekretariátu AK).

Způsob řešení:

- a) iniciovat trvalé zvýšení rozpočtu AK, který by umožnil adekvátní odměňování a podporu materiálního zajištění.

7. Administrativní podpora AK

AK dlouhodobě postrádá dostatečný profesionální úřední aparát. Při současném počtu pracovníků sekretariátu lze jen velmi obtížně zvládat v odpovídající kvalitě všechny úkoly AK předepsané zákonem o vysokých školách a není možné zvládnout všechny úkoly vyplývající z postavení AK jako národní akreditační agentury vzhledem k mezinárodním požadavkům. Vedle dostatečného administrativního aparátu citelně chybí i právní podpora činnosti AK a jejích pracovních skupin. Daný stav kontrastuje se srovnatelnými zahraničními agenturami, jejichž úkoly jsou rozsahem menší, ale jejichž sekretariát je personálně vybaven mnohonásobně lépe (obvyklý počet pracovníků zahraničních agentur je 20 – 25).

Způsob řešení:

- a) iniciovat navýšení počtu pracovníků sekretariátu AK tak, aby mohly být dostatečně zabezpečovány všechny nezbytné činnosti (včetně adekvátního zabezpečování fungování pracovních skupin a formálního posuzování žádostí),
- b) usilovat o prohloubení nezávislosti sekretariátu AK na ministerstvu (včetně administrativních činností).

8. Zahraniční aktivity AK

Po odchodu prof. Milana Sojky se AK nedostatečně zapojuje do zahraniční spolupráce. Akcí ENQA a CEENQA se pravidelně účastní jen pracovníci sekretariátu,

aktivní účast (formou pořádání seminářů a konferencí, případně vydávání publikací) se nerealizuje. Důsledkem je riziko snižování významu AK na mezinárodní scéně, včetně snížení volitelnosti zástupců AK do důležitých mezinárodních výborů a funkcí. Členové AK a pracovních skupin by se měli rovněž jako experti více zapojovat do hodnocení zahraničních vysokých škol.

Způsob řešení:

- a) po provedení změn ve složení AK v září 2012 vytvořit personální strategii zapojování do mezinárodní spolupráce,
- b) případného navýšení rozpočtu a personálního obsazení sekretariátu AK využít k posílení zahraničních aktivit.